

HISTORIER OG TANKER FRA SJØNSTU OG SJØNSTUDALEN

av Andreas Spjelkavik

Den første vi vet om som fant malm i Langvandsdalen og som tok malmen han fant ut av dalen var Mons Andreas Petersen, eller Mons Petter som han ble kalt i det daglige. Han fant noen steiner som han trodde var gull i en ur nord for Langvandet i 1858, men som langt fra var det han trodde det var. Men med troen om å ha gjort et gullfunn drog han til kjøpmann Koch på Venset og fortalte om sitt store funn. Da Koch fikk se funnet skjønnte han nok straks at gull var det ikke Mons Petter viste frem. Fargen på de steinene Mons Petter fant lignet på gull, men vekta stemte nok ikke. Det var vel også svært utrolig at fattiglemmet og betleren fra Skognes skulle ha kommet over uante mengder gull. Mest sannsynlig er det vel å tro at hele gullfunnet i ettertiden skapte stor latter i den indre delen av herredet etter hvert som historien ble kjent.

Koch som selv hadde stor interesse for ertzer og nye malmfunn dro ikke til Langvandsdalen før 8 år senere for å se om han kunne finne noe av det "gullet" som Mons Petter hadde funnet og vist frem. Som ledsagere og hjelpere på denne turen hadde Koch med seg lensmannen i Skjerstad, Peder Kjelsberg og minerer Ole Gundersen Moland fra Østerkløft. På Furuhaugen fant han noe som kunne vise seg å være interessant. Han fant også noe ovenfor Sandnesodden og som vitner til de to funnene ble Benjamin Andersen, Storli og Søren Larsen, Fagerli delaktige i hemmelighetene. De nevnte funnene ble "*behørig lest på kirkebakken i Skjerstad, den 27. mai 1866*", som det står i lensmannens protokoll. Og den 15. august 1866 innmelder Koch igjen et funn på Furuhaugen. Da er det Benjamin Andersen, Storli og Willum Olsen, Sjønstudal som var vitner til funnet. Koch gjorde også et funn i nærheten av "*Hjertliklubben i Sjønstudalens Alminning*" dette året. Året etter, den 6. juli 1867 leverte Jens Jensen et forlangende om Skjerpeseddel fra området nær Hjertliklubben, ikke langt fra der Koch hadde gjort sitt funn det forgående år som det står i forlangende.

Med såpass mange funn etter hvert og med flere vitner så er det vel å tro at kjennskapet til malmfunnene ble et ganske allment samtaleemne blant folkene i bygda i tiden som fulgte. Men som årene gikk, så stilnet det av med flere nye funn, frem til sommeren 1876. Da kom Mads Andreas Pedersen opp til Langvandsdalen på leting etter malmsteiner som det jo skulle være en del av rundt omkring i dalen etter hva folk tidligere hadde fortalt om.

Mads var inderst, bosatt i Solvik, gift i sitt andre ekteskap og hadde til sammen i sine to ekteskap 5 barn. Da han kom til Langvandet fikk han losji på rydningsbruket i Storli hvor Sakarias Sørensen da var brukeren. De to, sammen med faren til Sakarias, Søren Larsen i Fagerli gjorde flere funn som også de tok med til handelsmann Bernhard Koch på Venset for å vise fram. Antagelig ønsket de også å spørre om råd for hvordan de videre skulle forholde seg med de funnene de hadde gjort.

Besøket hos Koch endte med en større undersøkelse utover sommeren og høsten på noen av malmfunnene under ledelse av en bergkandidat som på den tid oppholdt seg i området. Men da vinteren kom stoppet det videre arbeidet. Vi vet også at de tre rydningsmennene og Koch på høsten det samme året dannet et interesseforetak som de kalte for Vattenbygdens Kobberskjerp. Da undersøkelsene stanset høsten 1876 reiste bergkandidaten, Tønnes Lassen hjem til Kristiania, men han lovt å komme tilbake neste sommer for å

fortsette med videre undersøkelser av malmfunnene da. Senere på vinteren ble også Lassen tatt med som en likeverdig femte partner i det stiftede selskapet. Det kan vel sies at det var da eventyret om malmen i Langvandsdalen egentlig startet, det eventyret som "Solvik-Mads" satte i gang sommeren 1876.

Koch, som den forretningsmannen han var, tenkte nok noe fremover i tid omkring malmfunnene og den 28. november 1876 inngikk han en avtale for en mulig fremtidig transport av malm ut av dalen. Han inngikk da en avtale med Jens Christensen, Sjønstudal om i fremtiden å få benytte hans del av utløpet fra Langvandet og det omkringliggende området til en eventuell gruve drift. Christensen var eier av den nordre siden av elveløpet. På den søndre siden var det Staten som rådde grunnen. For å få tilgang til hele elva søkte Koch også til forstvesenet om å få leie statens del av det samme utløpet.

Avertissementsforbindelser.

(3 G. i Helgelands Tidende).

Bergmand.

Undertegnede agter at opholde sig i Bøds
og Omegn endel af kommende Sommer og til-
byder sig da at besigtige Ertsanvisninger samt
bistaa med Vejledning angaaende Bergværks-
drift. Adresse: indtil 1ste Mai, Kirkegaden 22
Christiania, senere: Bøds.

T. Lassen,
Bergmandibetj.

Annonsen i NORDLANDS AMTSTIDENE fra 11. april 1877.

Tidlig i mai 1877 kom Lassen tilbake til Langvandsdalen. Han hadde da i løpet av vinteren funnet en mann som var villig til finansiere en prøvedrift av malmfunnene på Furuhaugen. Det kunne derfor igangsettes drift på et av funnene i juli 1877. Denne driften pågikk sammenhengende i 11 måneder og det ble drevet ut 60 tonn kobbermalm i de månedene arbeidet pågikk med et innhold i malmen på ca 3 % kobber. Malmen fikk de tatt ut ved å drive en synk nedover i en malmsone. Men Johan Dahll, som finansierte denne prøvedriften døde på slutten av 1877.

Selv om Dahll nå var død så mente nok Koch fortsatt at en fremtidig gruve drift var mulig i dalen og han hadde fortsatt en ide om hvordan transport av malm fra Langvandsdalen og ned til sjøen best kunne gjennomføres. Den 10. januar 1878 inngikk han derfor en avtale om et fremtidig kjøp av en gård på Sjønstu. Det var Ole Pedersen, Fauske som da sa seg villig til å selge sin eiendom på østre side av elven ved utløpet i Øvrevann til Johan Dahlls enke, Kragerø, eller som det står i avtalen "- til senere Eiere eller Rettighetshavere i Kobberanvisningene i Langvandet hvorpaa der nu foretages Undersøgelsesdrift af herr. Cand. Min. T. Lassen af Christiania." Og den 11. januar undertegner Koch en ny kjøpsavtale, nå for et landområde på sørsiden av Straumen mellom Nedrevann og sjøen. På nordsiden av Straumen fikk Koch i stand nok en avtale om leie av et landområde mellom Nedrevann og Finneidøren til industriformål.

Men sommeren 1878 stoppet Johan Dahlls arvinger den videre finansieringen av prøvedriften på Furuhaugen. Det var Bergmester Tellef Dahll, bror til avdøde Johan Dahll, som etter å ha vært i Langvandsdalen og

ved selvsyn hadde sett malminnfunnene og området mellom Langvandet og sjøen som anså at en fremtidig gruvedrift ikke kunne bli lønnsom. At Tellef Dahll var i Langvandsdalen anser jeg sannsynlig da det i 1878 ble anmeldt to malminnfunn i utmarken til rydningsbruket Sandnes av Tellef Dahll. Som vi vet, ble det senere satt i gang nok en prøvedrift som det heller ikke ble noe større av før en svenske kom på banen i 1886. Det kan se ut til at det var fremkommeligheten fra Langvandsdalen ned til åpen havn ved Finneid som gjorde at de som finansierte prøvedriftene trakk seg ut.

Gammelbrakka i Furulund. Den ble bygget under den andre perioden for prøvedrift på malmen i Langvandsdalen mellom 1879 og 1881. Prøvedriften var det Nils Henrik Bruun fra Bergen som finansierte.

Den avtalen Koch inngikk med Ole Pedersen om et kjøp av en del av Sjønstu ble aldri oppfylt. Om denne gården vet vi at det den 18. november 1886 ble utferdiget et skjøte på gården hvor Ole Pedersen, Sjønstu vitterliggjorde at han da hadde solgt gården til sin sønn Peder J. Olsen for kr 2000,-. En kjøpesum som var oppgjort på omforent måte, slik det står i dokumentet. Skjøtet ble tinglyst den 15. desember 1886.

Den malmen som var funnet i Langvandsdalen var hovedsakelig svovel med ispreng av kobber og dette ble den svenske industrimannen Nils Persson fra Helsingborg oppmerksom på sommeren 1886. Etter å ha blitt kjent med forekomstene i Langvandsdalen fikk Persson i stand en avtale med Bernhard Koch på vegne av Vattenbygdens Kobberskjærp om bergverksdrift på de rettighetene det foretaket hadde på sine malminnfunn i dalen. Persson fikk deretter sendt en svensk ingeniør Alfred Hasselbom, som på den tiden oppholdt seg i Trøndelag til funnstedet for å vurdere forekomstene og Hasselboms uttalelse om forekomstene gjorde at han alt i februar 1887 igjen kom til Langvandsdalen. Denne gangen sammen med en del arbeidere for å hente ut en prøvelast som Persson ville ha til sitt laboratorium i Helsingborg for nærmere undersøkelser.

Malmen de tok ut i ura ovenfor det som senere ble til Furulund ble kjørt med hest på vinterføre ned til Sjønstu. Der ble malmen lagrett til Øvre- og Nedrevann var blitt isfritt. Deretter ble den seilt og rodd til Finneid hvor om lag 460 tonn malm ble lastet om bord på en seiljakt for videre transport. Etter at malmprøven var sendt til Helsingborg så fortsatte Hasselbom med

malmbrytning oppe i ura nord for Langvandet.

Den gang var det ikke vei mellom Øvrevann og Langvand. Dette til tross for at det var seks rydningsbruk ved Langvandet og at det bodde omtrent 50 mennesker til sammen på brukene. Ferdselsveien mellom de to vannene var en sti i et svært ulent terreng. Så etter i et år å ha fraktet alle nødvendighetene på rygg til mann og hest opp til den gryende gruvedriften begynte man i 1888 å bygge en kjerrevei mellom Langvandet og vannene som førte ut til sjøen. Heller ikke denne transportformen var tjenelig og flere fremtidige transportformer ble vurdert.

Den eldste planen som er kjent er Perssons ide fra 1887. I denne planen skulle Sjønstu være et omlastingssted. Derfra og opp mot Langvandet skulle det anlegges en sporbunnet hestebane. Den første delen oppover fra Sjønstu, forbi Stokkviknakken var traseen tenkt slik vi vet at jernbanen senere ble bygget. Men der Fjellheim senere ble anlagt av Kristian Næsje skulle banen krysse elven for så å følge søndre side av elven videre opp til Dråvika.

For å kunne benytte båt lengst mulig i Langvandet nedover mot Sjønstu skulle man i Glæfsa, ved utløpet av Dråvik bygge en 7 meter høy demning. Dermed fikk man anlagt en havn der med samme høyde som vannspeilet på Langvandet hadde for omlasting fra sjø til land som det heter. Og i de gamle papirene fra den gang så er Dråvik i gruveselskapets papirer omtalt som "Hamnen".

Men før arbeidet med dette transportsystemet ble igangsatt så ble ideen om en hestebane omgjort til å bli en lokomotivdrevet bane. Som om at dette ikke var nok så ble det oppdaget, etter at arbeidene med banen var påbegynt at høydeforskjellen mellom Dråvik og Langvand ikke var 7 meter som først oppmålt, men hele 12 meter. En såpass høy oppdemning ser det ut til at man ikke ville eller torde satse på å bygge. Dermed måtte man i all hast forandre planene slik at banen ble ført langs nordsiden av elven opp til utløpet av Langvand og Fossen ble det fremtidige omlastningsstedet etter denne forandringen.

Foran er nevnt den avtalen Jens Christensen og Koch inngikk i 1876 om utløpet av elven fra Langvand. I 1888 hadde Hasselbom og Koch inngått avtaler om å anlegge "*enten Sporvei eller Linbane for Transport af Ertser m.v.*" ned gjennom dalen med de 2 brukerne som var jordeiere nedover i dalføret. På de to andre brukene som ble drevet på bygslet grunn ble det skaffet slike avtaler senere. Dermed var det meste av strekningen ned til Øvrevand disponibelt for gruveselskapet.

Nå gjensto det bare å få kontroll over det resterende fra Tveråmo til Øvrevand. En slik avtale ble inngått med Hans Johannesen og Hartvik Olsen. Men der var det skjær i sjøen. På denne avtalen finner vi påskrevet følgende: "*Publiceret inden Retten ved Extrathing paa Saltens Sorenskriverkontor den 1. september 1888, behørig extraheret og i Pantebog S fol 472. orlydende indført, hvorfor anmærkees, at Hartvik Olsen, der sees i Forening med Hans Johansen at have underskrevet Dokumentet, ingensomhelst Hjemmel har til nogen del af Eiendommen L. No. 128 Sjønstu.*" Denne tilføyelsen er underskrevet av sorenskriver Oluf Nergaard. Men den 20. september 1888 er det påført avtaledokumentet: "*Transporteras på Konsul N. Persson.*" Dokumentet er underskrevet av Alfr. Hasselbom. En ny tilføyelse til dokumentet er påført det den 26. juli 1890. "*Transporteras på Sulitjelma Gruber.*" Nå er dokumentet underskrevet av N. Persson og Alfred Hasselbom.

Dette kunne vel gjøres fordi gruveselskapet hadde sikret seg retten til en del av landet på østsiden av elven ved oppkjøp. At sorenskriveren skrev slik han gjorde på avtalen som ble inngått 12. august 1888 beror nok på at Hartvik Olsen ikke var godt nok orientert om forholdet. Hartvik Olsen var bygselmann på Sjønstå, matr. nr 48, men ikke på L. nr 128. Han hadde bygsel på L. nr 127

som var eid av J. H. Andersen, Leivset. Det må nevnes at i 1890 da den avtalen som ble inngått 12. august 1888 ble transportert til Sulitjelma Gruber så hadde Persson kjøpt gården L. nr 127 av Joakim Haakon Andersen for kr. 2300,00 og hadde da rettighetene på østsiden av elven, enten som eiere av L. nr 127 eller som leietakere av området tilhørende L. nr 128. (Gården L. nr 127 var den gården som Koch og Ole Pedersen, Fauske i 1878 inngikk en fremtidig kjøpsavtale om.)

En del av omlastingsanlegget på Sjønstå etter 1904. (Lokomotivet ODIN på bildet kom til banen i 1904.) På høyre side av bildet ses skolen bygget i 1899. Omtrent midt på bildet ser vi et 1 ½ etasjes hus hvor "*Herr Braslet bygget et bageri*" i 1891. Senere ble bakeriet nedlagt og bygningen var butikk frem til 1915.

Det var den østre siden av elven. Men Persson han var en mann som ønsket å eie, ikke å leie det han skulle benytte i sine virksomheter og han hadde ikke den totale råderetten av Sjønstå. Den resterende del av Sjønstu var det Hans Olai Johansen som var eier av. Persson ville også eie den andre siden av elva, men eieren der var ikke villig til å kvitte seg med det han hadde. Ikke før den 27. juli 1891, da inngikk Hans Olai Johansen, etter et par års forutgående forhandlinger en kjøpekontrakt med Sulitelma aktiebolag om salg av gården til sistnevnte for kr 3.750,-.

Samtidig med at Johansen inngikk denne kontrakten med selskapet inngikk partene også en kontrakt om at selger skulle få bygsle den del av gården som lå på vestsiden av elven i sin og sin kones levetid. I tillegg skulle selgeren få bruksrett til utslåtter og skogen samt hamnegang for en hest på den østre siden av elven. Samtidig heter det, skulle selgeren være villig til å avstå utmark og innmark på vestsiden av elven om den nye eieren ønsket det, da med påfølgende erstatning etter skjønn for det avgitte areal. Selger skulle også få rett til årlig å hugge 6 favner bjørkeved til salg på østre side av elven. For sitt bruk av gårdparten skulle Hans Olai Johansen betale årlig kr. 10,- i landskyld.

Dermed hadde gruveselskapet blitt eier av alle rettighetene på begge

sidene av elven fra Øvrevann og opp til Stormo/Tveråmo. Langs Øvrevann var Sjønstu avgrenset mot Ildhusmark ved Nakkneset og mot Storvik langs Skomskjurelva. Begge stedene fastlagt etter grenser opp til barfjellet i følge omtalen i et dokument med tittelen: "*Nr 7. Offentlig Udskiftning paa Gaarden Skjønstu i Skjærstad, thl 16/11 91*".

Gruveselskapet hadde nå hånd om hele Sjønstu og kunne anordne bygninger, opplagsplasser, og anlegge kaier og jernbanestasjon der de ønsket det. I tillegg hadde de nå fått et omland, mer eller mindre skogbevokst og i tillegg også store gressbevokste områder. Selskapet var med oppkjøpet også kommet i besittelse av et mektig vannfall. Og da Sjønstu var den eneste farbare veien opp til Langvandsdalen satt de nå med "*nøkkelen til dalen*" og kunne dermed delvis utestenge fremmede gruvespekulanter fra malmfeltene rundt Langvandet, slik Persson uttrykte det for styremøtet da han fremla saken der.

Etter å ha vedtatt bygging av en dampdreven jernbane ble arbeidene påbegynt 1. mai 1891. Dette arbeidet bevirket at det i de neste årene ble en stor konsentrasjon av mennesker samlet opp gjennom dalen.

Tveråmo rundt 1890. Da arbeidene med jernbanen begynte i 1891 var det 3 handelsmenn som åpnet handel i de husene vi ser på bildet.

Mens banen var under bygging var det flere som åpnet butikker og begynte med handel på Tveråmo. En av dem var en mann fra Trondheim ved navn Aasen. Før anleggsarbeidene startet vet vi at han var betjent hos landhandler Alfred Blix på Finneid. Da arbeidet på jernbaneanlegget begynte åpnet han handel på låven hos Jens Jensen. En annen som også handlet på Tveråmo var svensken Peder Olson. Om han vet vi at etter at jernbaneanlegget var avsluttet flyttet han ned til Sjønstå og drev landhandel der i over 20 år. Men Olson var ikke den eneste svensken som handlet på Tveråmo under anleggstiden. Andreas Karlson fra Elfsborg len drev også med en handel ved banen som ble bygget opp til Helarmo. Senere ble han bestyrer ved Dampkjøkkenet i Furulund en tid før han kjøpte seg egen gård på Leivset og flyttet dit og begynte som gårdbruker der. Den gården må etter hvert ha blitt et mønsterbruk for naboene til Karlson fortalte senere at gården "*lignet en Have*".

Den 1. juli 1891 ble det tinglyst en avtale om grunnavståelse ved Salten Sorenskriverkontor hvor det heter: "*Undertegnede Herr Ingeniør Hasselbom og Eier Hans Johansen, Sjønstu Giver herved Herr Braset fullt rettighed til en Tomt 23 Meter Bred og 5 meter Lang at paa Sjønstue Opføre et Bageri med Tilbehør m. mere og faar dene Afstaaelse faar grunden og Veie Betaler Indehaveren af Tomten Kroner 20 ved hvert aars udgang. Tomten ligger Cirka 50 Meter fra den opsate Stal*".

Av dette kan man se at Herr Braset bygde et bakeri på Sjønstå, men at Braset drev som baker på Sjønstu har jeg ikke funnet noe om. Den 27. september 1892 så selger Lars Olson, Bodø den bakeribygningen som Braset hadde bygget og som sto på den omtalte tomten. Kjøper av bygningen er etter kontrakten Sulitjelma aktiebolags gruber. De overtar bygningen i den forfatning den er i, med unntak av inventaret som er nevnt å være en "*kokeovn med rør samt bakeriinventar*". Kjøpesummen er oppgitt å være kr. 900,-. Vi vet at en mann fra Trondhjem ved navn Hauge drev som baker på Sjønstå, men det er ikke funnet at der var flere bakerier. Så kanskje var det Hauge som bakte i bakeriet som Braset hadde bygget. Grunnet visse omstendigheter skal Hauge ikke ha vært lang tid på Sjønstu.

Lars Olson, nevnt foran som selger av bakeriet var bror til Peder Olson og han var også svoger til Andreas Karlson fra Elfsborg som er nevnt tidligere. Om Peder Olson vet vi at etter at byggingen av banen var avsluttet flyttet han som nevnt til Sjønstu og drev en butikk der. Butikken var i drift frem til 1915 og det er høyst sannsynlig at Peder Olson drev forretningen i det gamle bakeriet. At han sluttet som handelsmann på Sjønstu i 1915 kan ha sammenheng med at da ble utvidelsesarbeidene på jernbanen mellom Sjønstu og Fagerli sluttført slik at kundegrunnlaget ble redusert og derfor kan handelsvirksomheten ha blitt avsluttet.

Til slutt vil jeg nevne bygdas egen sønn, Andreas Kornelius Hansen fra Tveråmo. Han hadde skaffet seg handelsutdannelse og var begynt å arbeide ved gruveselskapet oppe i Langvandsdalen den 1. februar 1889. Et sted har jeg sett at han skulle ha vært den første handelsbestyreren som gruveselskapet hadde, men det tror jeg ikke er riktig. Dette begrunner jeg med at gruveselskapet startet sin egen handelsvirksomhet ved Langvandet i 1888, altså før Andreas begynte å arbeide der. Det finnes også en liste over ansatte ved gruvene, skrevet av den stedlige sjef for gruvevirksomheten Viktor Viderton i september 1889. Der står det at en mann ved navn A. Hansen var Materialforvalter mens en mann ved navn H. Jakobsen Sæter var Handelsforvalter.

Andreas Hansen så nå muligheten til å drive en handelsvirksomhet da arbeidene startet på jernbaneanlegget. Han sluttet i gruves tjeneste den 15. august 1891 og opprettet sin egen forrentning, "*A. Hansen, Landhandel*" på den gården hans far bygslet på Tveråmo. Senere, under anleggsarbeidene, da arbeidet for det meste var konsentrert om den øvre delen av banen frem til Hellarmo søkte han myndighetene om tillatelse til å flytte sin virksomhet nærmere anleggsstedet. Han fikk da, den 19. juni 1893 tillatelse til å flytte virksomheten sin enten til Sjønstådal eller Fossen. Han valgte å flytte til Fossen. Det fortelles at han kjøpte og flyttet et stabbur av tømmer fra Nedre Fjell opp til Fossen og benyttet dette som butikk den tiden han handlet ved banens øvre ende. Andreas Hansen satte opp stabburet på Stallbrakkneset i Dråvika, mellom jernbanelinjen og elven.

Stallneset i Draavigen. På dette neset åpnet Andreas Kornelius sin forretning da han flyttet opp hit fra Tveråmo i 1893. I nedre høyre billedkant ser vi noe av jernbanetraseen uten skinner og støttemasse så jeg vil tro at bildet kan være fra sommeren 1892 og at bygningen vi ser er en boligbrakke.

Etter at Andreas Hansen var sluttet med sin handelsvirksomhet ved Fossen så ble bygningen solgt til Ludvig Jensen som benyttet huset til bolig i flere år. Når huset ble flyttet fra Stallbrakkeset er ikke kjent, men i folketellingen i 1900 står det at Ludvig Jensen bodde i en "*Føderådsbygning*". Det kan vel tyde på at han da fortsatt bodde der nedenfor jernbanelinjen i den bygningen som hadde vært butikk. I følge Slektsbok for Skjerstad og Fauske stiftet Ludvig Jensen familie først i 1903. Kanskje var det før denne hendelsen inntraff at Ludvig flyttet huset sitt? Ludvig var eldste sønn av Jens Christensen på Nedre Fjell, han som først solgte stabburet til Andreas Hansen. I de årene all ferdsel til og fra gruvestedet gikk langs Fjellveien hadde "*ho Fredrikke på Fjell*", mor til Ludvig drevet et bevertningssted for færende folk og hest oppe i lia etter at den første bakken var passert på turen fra Fossen mot Sjønstu. Nå ble stabburet også flyttet opp til denne flaten som ble kalt for Bjørnmyr. Da huset ble gjenreist der ble det samtidig også påbygget en del og Ludvig bygget også en fjøs og han startet opparbeiding av et lite rydningsbruk der oppe mellom knausene. Men da begynner en senere historie for det huset som fortsatt står rødmalt der oppe i lia.

Der oppe i lia finner vi foruten Bjørnmyr også navnet Bjørnåsen. Jeg vil tro at navnene har de stedene fått etter bamsen som engang var en nokså vanlig del av den lokale fauna i dette området. Navnene tilsier at enten har bamsen hatt sitt tilhold her oppe eller så er det er blitt felt bjørn i dette området. Hvem som da var bjørnens banemann vet jeg ikke, heller ikke når det kan ha skjedd. For her var det bjørn i hopetall. Det kan nevnes at Tomas Olsen som var rydningsmann på Osbak i årene 1859 - 1885 fikk utbetalt skuddpremier for 4 bjørner i 1865 og for ytterligere 3 i 1867. Willum Olsen som bodde på Fjeld, en eldre bror av Tomas skal gjennom årene ha nedlagt 30 bjørner. Når vi så legger til at Peder Larsen, Grønli nedla 13 bjørner så er det vel hold i påstanden om at dalen en gang var "full av bjørn".

Etterord

En tanke som dukker opp når dette skrives er spørsmålet om Peder Olson egentlig drev sin egen forretning på Tveråmo og senere på Sjønstu, eller om han kan ha ledet butikker der som gruveselskapet eide? Tanken kommer fordi gruveselskapet jo eide grunnen som forretningen på Sjønstu var bygget på. Også bygningen som det ble handlet i eide jo gruveselskapet og jeg har ikke funnet noe som tilsier at Olson leide den butikken som han handlet i, men heller ikke funnet noe som tilsier at det var gruveselskapet som drev butikk på Sjønstu. Men hvorfor fikk en privatmann drive butikk på Sjønstu der gruveselskapet eide grunnen når det ikke var tillatt for andre enn gruveselskapet selv å drive forretning oppe ved Langvandet der gruveselskapet hadde fått grunnen til låns ved ekspropriasjon?

Det jeg tenker på og som muligens kan ha skjedd er at Andreas Hansen først åpnet sin forretning på Tveråmo omkring 15. august 1891 på den gården som faren hans drev og som faren fra tidligere av hadde bygset. Den 12. september 1891 så ble denne gården solgt av eieren, lensmann Johan Lorentz Normann, Saltdal til gruveselskapet. Deretter kan også gruveselskapet ha begynt med en handel på den samme gården som Andreas Hansen drev sin handel og at denne butikken ble styrt av Peder Olson. Butikken på Tveråmo kan ha blitt ledet av Peder Olson frem til gruveselskapet kjøpte bakeriet på Sjønstå den 27. september 1892. Da kan gruveselskapet ha flyttet forretningsdriften sin fra Tveråmo til Sjønstu med Peder Olson som bestyrter.

Vi vet videre at baneanlegget mellom Sjønstu og Fossen ble besiktiget av eieren den 15. september og at den offisielle overtakelsen skjedde den 15. oktober i 1892. Man kan anta at det da fortsatt var etterarbeider på den første del av banen som gjensto. Videre er det å tro at utbyggingen av Sjønstu som omlastningssted pågikk, samtidig som arbeidene med forlengelse av banen frem fra fossen til Hellarmo var begynt. Fortsatt var det arbeidere igjen i dalen så det var nok fortsatt behov for handel langs jernbanen.

Det kan være da Andreas Karlson kom som handelsmann til Tveråmo. Kanskje kom han dit for å styre med den butikken som Peder Olson da hadde flyttet ifra. Vi vet svært lite om de to svenskene annet enn at de var i Sjønstudalen som handelsmenn den gang banen ble bygget. Hvor de handlet og når de handlet er ukjent.

Men en ting som er kjent at den Lars Olson, Bodø som solgte bakeriet på Sjønstu til gruveselskapet hadde forretning i Bodø og drev en utstrakt handel med gruveselskapet. (Samtidig var han jo henholdsvis bror og svoger til de to svenske handelsmennene.)

Andreas Hansen flyttet jo sin butikk opp til Stallbrakkneset på ettersommeren i 1893. Ett år tidligere hadde det blitt butikk på Sjønstu og da var det ikke lengre behov for handel på Tveråmo. Derfor ble butikken som Karlson bestyrte da lagt ned og Karlson ble bestyrer på Dampkjøkkenet i Furulund.

Det er heller ikke kjent når Aasen sluttet med sin handel på låven hos Jens Jensen

Men dette er bare egne teorier som jeg ikke har grunnlag for å fremlegge som historisk riktige.

Finnes det en annen dokumentert versjon om dette hører jeg gjerne den.

Omlastningsstedet Fossen omkring 1893. På sporet står den første passasjervognen som ble anskaffet i 1893 samtidig som videreføringen av jernbanen opp til Hellarmo kan skimtes bortenfor dampkranen.

© Sulitjelma historielag